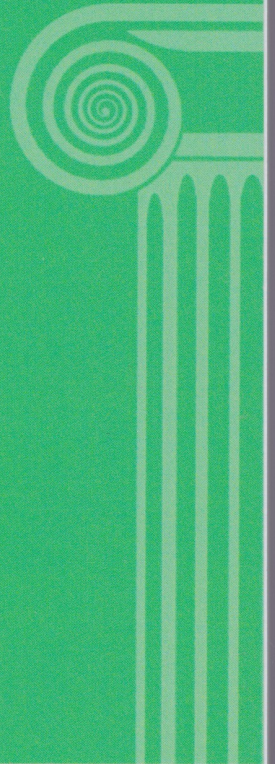
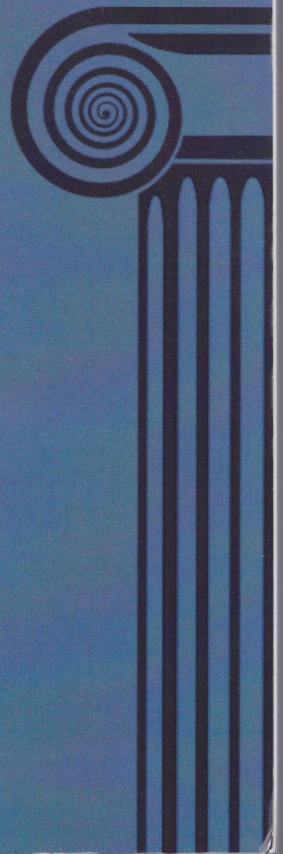

ISSN 2410-3071

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ФІЛОСОФІЇ ТА СОЦІОЛОГІЇ

13/2016

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Національний університет
«ОДЕСЬКА ЮРИДИЧНА АКАДЕМІЯ»

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ФІЛОСОФІЇ ТА СОЦІОЛОГІЇ

Науково-практичний журнал

Випуск 13

Одеса
2016

У тринадцятому номері журналу «Актуальні проблеми філософії та соціології» розглядаються філософські питання буття людини в сучасних суспільствах. Автори піднімають традиційні для філософського дискурсу проблеми, обмірковують шляхи їх вирішення у сучасному українському суспільстві. Багато уваги приділено філософському осмисленню суспільства, буття, діалектики, свободи, релігії як традиційних предметів філософської рефлексії. У номері також подається соціологічне осмислення політичних і соціальних подій, об'єктивний, неупереджений соціологічний аналіз суспільної свідомості, соціологічне супроводження тих процесів, які відбуваються в країні. Автори розкривають й актуальні соціологічні візії принципів побудови сучасних суспільств, соціологічне осмислення освіти.

Матеріали, оприлюднені у тринадцятому номері журналу «Актуальні проблеми філософії та соціології», можуть бути корисними для науковців, викладачів, аспірантів, докторантів, студентів вищих навчальних закладів, а також для всіх тих, хто цікавиться філософськими та соціологічними проблемами сучасних суспільств.

Наукова рада:

Голова Ради – *С.В. Ківалов*, д-р юрид. наук, професор, академік НАПрН України, академік НАПН України (Одеса, Україна)
В.С. Бакіров – д-р соціол. наук, академік НАН України, член-кореспондент НАПН України, академік АН ВШ України (Харків, Україна)

А.Є. Конверський – д-р філос. наук, професор, академік НАН України (Київ, Україна)
О.С. Токовенко – д-р філос. наук, професор (Дніпро, Україна)
В.О. Туляков – д-р юрид. наук, професор, член-кореспондент НАПрН України (Одеса, Україна)
В.Ф. Цвях – д-р політ. наук, професор (Київ, Україна)

Редакційна колегія:

Е.А. Гансова – д-р філос. наук, професор (Одеса, Україна)
І.В. Голубович – д-р філос. наук, професор (Одеса, Україна)
О.М. Дікова-Фаворська – д-р соціол. наук, професор (Київ, Україна)
П. Длугош – д-р соціол. наук, професор (Ржешов, Польща)
О.А. Івакін – д-р філос. наук, професор (Одеса, Україна)
Т.Г. Каменська – д-р соціол. наук, професор (Одеса, Україна)
Н.В. Коваліско – д-р соціол. наук, професор (Львів, Україна)
П.В. Кутуєв – д-р соціол. наук, професор (Київ, Україна)
С.В. Куцєпал – д-р філос. наук, професор (Полтава, Україна)
С.А. Крилова – д-р філос. наук, професор (Київ, Україна)
О.В. Лісієнко – д-р соціол. наук, професор (Одеса, Україна)
С. Мінева – д-р філософії, професор (Софія, Болгарія)
Д. Мірчев – д-р філос. наук, професор (Софія, Болгарія)
В.М. Онищук – д-р соціол. наук, професор (Одеса, Україна)
Т.В. Розова – д-р філос. наук, професор (Одеса, Україна)
Є.Л. Стрельцов – д-р юрид. наук, професор (Одеса, Україна)
Г.О. Ульянова – д-р юрид. наук, доцент (Одеса, Україна)
Н.В. Хамітов – д-р філос. наук, професор (Київ, Україна)
В.В. Чепак – д-р соціол. наук, професор (Київ, Україна)
І. В. Шамша – канд. філос. наук (Одеса, Україна) – відповідальний секретар
І.В. Шапошникова – д-р соціол. наук, професор (Херсон, Україна)
С.А. Щудло – д-р соціол. наук, професор (Дрогобич, Україна)
Д.В. Яковлев – д-р політ. наук, професор (Одеса, Україна) – головний редактор

Рекомендовано до друку та поширення через мережу Internet вченою радою Національного університету «Одеська юридична академія» 19.09.2016 р. (протокол № 2)

Науково-практичний журнал «Актуальні проблеми філософії та соціології» зареєстровано Державною реєстраційною службою України (Свідчення про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації серія КВ № 2082610626 Р від 25.06.2014 р.), внесено до переліку наукових фахових видань, в яких можуть публікуватися результати дисертаційних робіт з філософських наук на здобуття наукових ступенів доктора і кандидата наук, відповідно до Наказу МОН України від 29.12.2014 р. № 1528 (додаток № 11)

УДК 81:1(470+571)«18/19»

В. Ю. Свищо
кандидат філософських наук,
старший викладач кафедри філософії
Ужгородського національного університету

ЕВОЛЮЦІЯ ЛІНГВОФІЛОСОФСЬКОЇ ПРОБЛЕМАТИКИ В ЄВРОПЕЙСЬКІЙ ФІЛОСОФІЇ ХІХ–ХХ СТОЛІТЬ

Мова людини, народу, нації постає невичерпним джерелом різноманітних її скарбів. Мова – інструмент, за допомогою якого людина формує думки й почуття, настрої, бажання, волю й діяльність, інструмент, за допомогою якого людина впливає на інших людей, а інші – впливають на неї. Мову можна розглядати як первинну та засадничу основу людського суспільства або ж як кінцеву, безумовну опору людської особистості, особливо в тих випадках, коли вона вступає в боротьбу з життям і конфлікт розряджається монологом поета або мислителя.

На рівні буденного світогляду мова може сприйматися як зовнішня ознака особистості, однак, якщо придивитися до мови більш детально, стає цілком очевидним те, що мова – це той первинний внутрішній чинник, який визначає соціальну ідентичність людини виходячи зі специфіки сприйняття навколишнього світу (О. Потебня) й унаслідок формування почуття компліментарності (в цьому контексті поняття «компліментарність» розглядається в дусі американського дослідника К. Дойча й означає «взаєморозуміння», що, у свою чергу, означає, що мова тісно пов'язана з людським розумом, вона акумулює в собі все те багатство індивідуальної та колективної пам'яті, яке супроводжує людину).

Мова настільки глибоко пустила своє коріння в особистість, сім'ю, націю, людство й саме життя, що чим далі, тим важче стає втриматися від запитання: «Мова – це просте відображення явищ чи, можливо, вона виступає дійсним їх утіленням – насінням, гомеомерією (Анаксагор), із якого вони вирости?».

У силу цих та інших причин мова завжди привертала увагу людини, яка, з одного боку, дивувалася багатству її поетичних виявів, а з іншого – постійно прагнула зрозуміти й описати її природу, формуючи тим самим раціоналістичні теорії опису та пояснення мови. Перші світоглядні пояснення феномена мови сягають корінням у світ міфічних образів і уявлень. Саме тому, для того щоб зрозуміти набутки представників лінгвофілософії на різних етапах соціокультурного розвитку, необхідно детально розібратися в сутності мови, починаючи від міфологічних поглядів і закінчуючи поглядами представників уже сформованого філософського напрямку.

Відомий російський філософ О. Донських, користуючись емпіричною базою, запропонованою дослідниками ранніх суспільств (І. Дьяковна, Д. Зелініна, Е. Тейлора, Дж. Фрезера, М. Матьє та ін.), доходить висновку, що в міфологічній свідомості мова має чотири специфічні риси: «1) мовленням, мовою володіє практично все, що може бути названям; 2) мова виникає як один з атрибутів людини; 3) існує природний, явний зв'язок імені та об'єкта; 4) ім'я може існувати незалежно від об'єкта найменування і передувати йому» [4, с. 11]. Виходячи саме з такого тлумачення мови, на думку вченого, в ранніх суспільствах людина надавала власні імена всім предметам, особливо ж значення набували ті, які мали важливе значення в людському побуті. У цьому контексті доцільно згадати наведену М. Грушевським в «Історії української літератури» казку про те, як чоловік ходив відбирати вкрадену сонцем сестру. Ця казка є показовим прикладом розмови чоловіка із сонцем, а сонця – з іншими природними стихіями. Аналогічні приклади можна навести розглядаючи міфологію інших народів [4, с. 11].

Досить типовими є у світовій та українській міфології розмови не тільки з природними стихіями, а й із рослинами (маком, калиною, тополею, дубом тощо) і тваринами

(соколом, ластівкою, конем тощо), про що свідчать українські народні пісні та легенди. Показово, що окреслені розмови в міфологічній свідомості були не символічними, а виступали живою реальністю, оскільки, як зазначає Дж. Фрезер, «різкої грані, що відокремлює людину від інших тварин, первісна людина не знає; дуже багато ссавців видаються їй рівними, а інколи навіть такими, що переважають людину – не тільки фізичною силою, а й розумом» [7, с. 10].

Загалом, за свідченням радянського вченого В. Бого-раза, в міфологічній свідомості неживі предмети мають життя, аналогічне до людського, звідси впливає і їхня здатність розмовляти – «мати голос» [1, с. 4]. При чому, як зазначає Д. Зелінін, у міфологічних уявленнях немає чіткого розмежування між тим, коли живі й неживі предмети розмовляють людською мовою, а коли мають власну. Так, наприклад, повертаючись до вже згаданої нами казки про чоловіка та сонце, можемо сказати, що тут сонце розмовляє людською мовою, а от народний вірш «Ходить гарбуз по городу» не дає чіткої відповіді про те, якою мовою розмовляють овочі. Наше припущення підтверджує й загальновідома українська легенда про квітку папороті, знайшовши яку в ніч на Купала, людина отримувала можливість зрозуміти мову птахів і тварин. Аналогічну суперечність виявляє й легенда про перстень царя Соломона, який давав змогу його володарю зрозуміти мову тварин.

Як бачимо, у міфологічній свідомості все наділене даром мовлення: неживі предмети, рослини і тварини «мають голос», який може ототожнюватися з людською мовою, а може мати й власну специфіку. Незаперечним є лише те, що навіть у випадках визнання наявності в живих і неживих предметів власної мови вони завжди розуміють людську. Це давало можливість розглядати світ як пронизану розумом і, що важливо, взаєморозумінням цілісністю.

Логічний наслідок окресленої загальної формули міфологічної свідомості такий – усе суще наділене даром мови – давав усі підстави розглядати мову як природну властивість людини, аналогічну диханню, здатності рухатися, прямоходінню тощо. Так, наприклад, у книзі «Шу цзин» у розділі, присвяченому особливостям людини, знаходимо: «Перша – зовнішній вигляд, друга – мова, третя – зір, четверта – слух, п'ята – мислення» [5, с. 105]. Тут немає й натяку на соціальну зумовленість мовної комунікації. У тих же випадках, коли висвітлюється виникнення мови, вона описується досить просто: «Спочатку людей на землі не було. Лумавіг спустився на землю й нарубував очерету. Зрубані тростинки він пов'язав попарно та розніс по всіх куточках землі. Тростинки відразу перетворювалися на людей, по одному чоловікові й одній жінці в кожній парі. «Говоріть», – наказав Лумавіг людям. І люди заговорили, але мова однієї пари була несхожа на мову іншої. Минув час, і людей на землі стало багато. Діти говорили тією ж мовою, що і їхні батьки, ось чому в кожній країні своя мова» [10, с. 59].

Витоки концепції природного походження мови сягають своїм корінням міфологічних уявлень. Тут мова розглядалася як божественний дар. Ця тенденція яскраво проглядається в міфах про Гермеса, єгипетським прототипом якого був Тот, Гермес (Тот, Меркурій), дивлячись на політ птахів у небі, винайшов перші 7 букв і подарував людям письмову мову [8, с. 31]. Властиво, що згідно з грецькими міфами, спочатку всі люди мали спільну мову,

однак з часом Гермес розділив мову різних народів, що призвело до формування різних народів. Концептуальне оформлення лінгвофілософських ідей уперше спостерігається в мислителів античної Греції. Вони постулюють два відмінні підходи до тлумачення проблеми змісту й походження мови – «за природою» (Геракліт, Піфагор, Платон) і «за законом» або «шляхом установа» (Протагор, Горгій, Аристотель). Тоді як представники концепції природного походження мови доводять тісний взаємозв'язок між звуком і змістом, відкриваючи широкі можливості для етимологічних розвідок, спрямованих визначити міру наявності об'єктивної сутності речей у суб'єктивній свідомості людини, представники концепту «за встановленням» закладають теоретичні підстави для розвитку думки про відносність зв'язку між словами і предметами. На основі запропонованого античними мислителями поділу слів на класи сформовано два основні етапи в розвитку мови: спочатку виникають слова «природно» (даються Ономатемами), а потім люди, використовуючи ці слова, застосовуючи їх до нових предметів, збільшують словник і роблять мову менш точною.

Започаткована східною патристикою традиція інтерпретації божественних імен сприяла спростуванню, з одного боку, ідеї божественного походження мови, а з іншого – думки про наявність природного взаємозв'язку між словом і знаком, сприяючи тим самим розвитку номіналізму. Його представники доводять, що формування мови відбувалося індуктивним шляхом, тобто від позначення окремих предметів до формування абстрактних понять. У межах останнього вперше ставиться проблема взаємозв'язку мови та мислення й відкидається пріоритет комунікативної ролі мови.

Панівні в епоху Просвітництва історизм і натуралізм стали тим теоретичним тлом, на ґрунті якого сформувалася ідея природного походження мови, яка стала результатом розвитку, з одного боку, людського інтелекту, а з іншого – людського суспільства. У душі часу дослідники розвивають ідею історичного розвитку мови – від чуттєвої конкретності (образності) до абстрактної строгості і стрункості – й доводять географічну зумовленість мови та культури (Й. Гердер).

Аналізуючи особливості виникнення мови, Й. Гердер звертає увагу на здатність людини затримувати увагу на оточуючих її предметах і помічати їх характерні ознаки. Завдяки цим ознакам вона може розрізняти речі. Зберігаючи в пам'яті характерні ознаки, людина надає речам у своєму розумі визначеність. Перша збережена в пам'яті ознака знайшла своє вираження в слові, і це означало народження мови. Так, наприклад, найбільш яскравим враженням, яке справляє на людину вівця, є бекання. Цей характерний звук залишається в пам'яті як особливість цієї тварини. Показовим у цьому контексті є те, що діти й зараз перш ніж навчитися вимовляти слово «вівця», наслідують бекання. Аналогічний процес спостерігається й у процесі пізнання інших тварин.

Усупереч усім своїм попередникам Й. Гердер вважає, що першими словами стали дієслова, а не «небесні» загальні поняття. Учений доводить, що логіка розвитку мови – це логіка розвитку людської чуттєвості, а не якогось «вищого духу». Із дієслів поступово виникали іменники; природно, це були слова, які фіксують будь-які конкретні властивості речей. Потім навколо «основної чуттєвої ідеї» нарошувалися споріднені слова, які згодом набували характеру абстракцій.

Намагаючись пояснити природні причини виникнення абстракцій, Й. Гердер висловлює здогадку про важливу роль практичної діяльності. Так, число з'являється в результаті потреби спочатку обліку худоби, а згодом ведення торгівлі. Не випадково, пише Й. Гердер, фінікійці, котрі займалися торгівлею, стали винахідниками арифметики. До того ж у мові кожного народу є рівно стільки абстрактних понять (наприклад, чисел), скільки потрібно для задоволення наявних потреб.

Мова виникла як закономірне явище в результаті розвитку інтелекту. Саме тому ланцюг думок стає ланцюгом слів. Крім того, за своєю специфікою людина є стадною твариною, фізично слабкою суспільною істотою. При цьому не варто забувати, що слабкість людини є одночасно і її силою, оскільки змушує об'єднуватися з іншими людьми. Без сторонньої допомоги жінка не може ні народити, ні виростити свою дитину. Родинні вузи, які, як правило, визначають життя людини, відсутні у тваринному світі.

Не менш важливою природною причиною виникнення мови, на думку Й. Гердера, є те, що людський рід не міг залишатися одним стадом, він не міг зберегти одну мову; тому стало необхідною утворення різних національних мов. Цікаво, що мовну специфіку німецький мислитель виводить, з одного боку, з індивідуальної неповторності кожної людини, а з іншого – з кліматичних відмінностей, які накладають свій відбиток на специфіку вимови.

Зважаючи на те, що центральним положенням лінгвофілософських ідей Й. Гердера є думка про природне походження мови, яка формується в результаті розвитку інтелекту, мислитель не міг оминати увагою питання про природні причини розвитку останнього. Цей аспект концепції вченого характеризується певним натуралізмом. Він вважає, що розвиток інтелекту зумовлений наявністю чуттєвих даних, тоді як останні формуються завдяки наявності в людському організмі нервової системи.

Підводячи підсумок лінгвофілософської концепції Й. Гердера, варто ще раз підкреслити історизм і натуралізм його вчення. Концепція природного походження мови, на думку Й. Гердера, з одного боку, виникає як природний результат розвитку людського інтелекту, а з іншого – природний результат розвитку людського суспільства. Ці ідеї не тільки мали велике значення для подальшого розвитку лінгвофілософських ідей у західноєвропейській філософській традиції (В. Гумбольдт, Й. Гербарт, Х. Штейнталь, О. Потебня та ін.), а й визначили особливості соціокультурного розвитку європейського суспільства у XIX ст.

Одним із найбільш помітних представників європейської лінгвофілософії XIX ст. є В. фон Гумбольдт. Відштовхуючись від філософсько-методологічних настанов І. Канта та Й. Гердера, він пропонує власну оригінальну концепцію мови. Природу й сутність останньої у творчості В. фон Гумбольдта, за слушним зауваженням В. Постовалової, можна зрозуміти лише крізь призму діалектичних потенцій антиномії. При чому антиномії В. Гумбольдта у своїй сукупності становлять не певний механічний набір, а гармонійну, взаємозумовлену та послідовну у своєму зв'язку єдність. Саме вказана єдність антиномії найбільш повно характеризує, на переконавання німецького мислителя, природу мови. «Мова народу є його дух (нім. Geist), а дух народу є його мова, і важко уявити собі щось більш тотожне» [6].

Сильний й одночасно слабкий бік центральної ідеї вчення В. фон Гумбольдта детально аналізує В. Звєгінцев. Він акцентує увагу на тому, що використане мислителем німецьке слово Geist може однаковою мірою означати й «дух, душа» і «розум, думка, образ». Такий підхід дає повне право не тільки використовувати як взаємозамінні такі поняття, як «розумовий розвиток народу» і «духовний розвиток народу», а й акумулювати їх до спільного знаменника – світогляду. Фактично в цьому випадку мова йде про те, що різні мови за своєю сутністю в дійсності є різними світоглядами [3, с. 370, 377]. Ця думка найповніше виявляє одну з найбільш важливих ідей В. Гумбольдта, а саме: кожна мова має власну внутрішню форму, яка виявляється у формі «народного духу». Фактично в такому тлумаченні мова є своєрідним зв'язком між людиною й суспільством, людиною та навколишнім середовищем [9, с. 237–238].

«Форми протистойть, звичайно, матерія», і на основі вищенаведених міркувань В. фон Гумбольдт доходить кардинального висновку: «В абсолютному значенні в мові не може бути матерії без форми» [6]. Логічно виправданою

в цьому контексті видається й думка про те, що «поняття мови існує і зникає разом із поняттям форми, бо мова є форма й нічого, крім форми» [6]. Загалом визнаючи правомірність роздумів В. фон Гумбольдта, все ж усвідомлюючи за В. Звегінцевим мусимо визнати, що тут мислитель неначебо дистанціюється від власного діалектичного методу та уникає виходу на обґрунтування взаємозумовленості двох величин. Очевидно, якщо немає матерії без форми, то не існує й форми без матерії.

Велику увагу приділяє В. фон Гумбольдт обґрунтуванню тісного взаємозв'язку між мовою та мисленням. «Мова, – стверджує він, – є органом, який утворює думку ... Діяльність мислення й мова постають у нерозривній єдності» [6]. При чому В. фон Гумбольдт не обмежується цим твердженням і вказує на те, що, оскільки мова бере участь у створенні (спільно з мисленням) нових знань, мову об'єктивує те, що вона перебуває на службі суспільства й немислима поза ним. «Навіть і не торкаючись потреб спілкування людей один із одним, – зазначає мислитель, – можна стверджувати, що мова є обов'язковою передумовою мислення й в умовах повної ізоляції людини. Але насправді мова завжди розвивається тільки в суспільстві, і людина розуміє себе настільки, наскільки досвідом установлено, що її слова зрозумілі також й іншим» [6].

Відзначимо, що за В. фон Гумбольдом, духовна своєрідність і будова мови народу настільки глибоко проникають одна в одну, що, якщо існує одна, інша можна бути виведена з неї. Розумова діяльність і мова сприяють створенню тільки таких форм, які можуть задовольнити їх обох. Наведене висловлювання найбільш повно формує основу для розуміння категорії внутрішньої форми мови. В основі цієї категорії лежить теза про творчу діяльність людського мислення, що втілюється в мові й, у свою чергу, відчуває вплив мови. Показовими в цьому контексті є зауваження німецького мислителя про те, що мова за своєю дійсною сутністю «є щось постійне й разом із тим у кожен даний момент минуле ... Мова є не продукт діяльності (Ergon), а діяльність (Energeia) ... Необхідна діяльність, що постійно повторюється для того, щоб пізнати сутність живої мови і створити правильну картину живої мови» [6].

Як бачимо, В. фон Гумбольдт був одним із небагатьох мислителів не тільки свого, а й наступних часів, який усвідомив необхідність розглядати мову як діяльність, а не як продукт діяльності. Учений підкреслював, що мову не варто розглядати як щось раз і назавжди дане, вона постає в постійно «повторювальній діяльності» й кожного разу реалізується певним чином у певній формі. Остання забезпечує систематичність і своєрідність діяльності мови: насправді вона являє собою індивідуальний спосіб, за допомогою якого народ висловлює в мові думки та почуття. Отже, мова постає як сталі і змінні в діяльності духу, вона постає тим, що піднімає членороздільний звук до виразу мислення, що взяте в усій сукупності своїх зв'язків і систематичності [2, с. 71]. Підкреслена мислителем своєрідність і систематичність, які спостерігаються в мовній діяльності, зумовлюються її зв'язком із народом, його національним характером, його способом мислення. Саме це дає підстави стверджувати, що «мови, завжди маючи національну форму, є безпосереднім національним витвором» [6].

Отже, форма кожної мови є неповторним та індивідуальним утворенням, вона постає як «духовна налаштованість тих, хто розмовляє однією й тією ж мовою, «індивідуальний порив» (Drang), за допомогою якого той чи інший народ утілює в мові свої думки й почуття» [2, с. 71]. Мова мислиться В. фон Гумбольдтом як орган, за допомогою якого осмислюються наколишня дійсність у відповідності з властивою їй внутрішньою формою, породженою національними (народними) характеристиками. Виходячи із цього, В. фон Гумбольдт доводив, що тим самим актом, за допомогою якого вона із себе створює мову, людина віддає себе в її владу; кожна мова описує навколо народу, якому вона належить, коло, за межі якого можна

вийти тільки в тому випадку, якщо вступаєш в інше коло. Тобто мова відображає закладений у ній світогляд.

В. фон Гумбольдт перший із європейських мислителів, який пов'язав змістовий бік мови з духовним життям і культурою народу. Він зараховує мову до тих явищ, які відображають характер етносу, його психічний склад, спосіб думок, мистецтво, науку, філософію, тобто весь комплекс інтелектуальних цінностей, що визначає «дух народу», його світогляд, який, у свою чергу, відображається в мові. Апелюючи до духовного початку мови, В. фон Гумбольдт одночасно розглядає її як продукт динамічний, творчий. Її активність виявляється у впливі мови як соціального явища на індивіда, і чим свідоміше індивід користується мовою відповідно до своїх внутрішніх і зовнішніх потреб, тим сильніше впливає мова на його мислення.

Мислення підключає свідомість, із якою безпосередньо пов'язана самосвідомість. Остання, у свою чергу, включає мову у свідомість спільності її етнічного походження, реальну основу якої становить єдність історичних доль, її членів і їх предків протягом усього їх існування. Самосвідомість – одна з властивостей етнічної культури, що включає в себе такі компоненти, як праця й діяльність людини, що виражені в діях, вчинках, відображаються в матеріальній культурі та образотворчому мистецтві, в усній народній творчості, у звичаях і обрядах, вдачі тощо.

Як бачимо, проблему мови у творчості В. фон Гумбольдта можна зрозуміти лише крізь призму діалектичних інтенцій антиномій. Саме такий підхід дає можливість зрозуміти специфіку взаємозумовленість мислення й мови певного народу: з одного боку, мова є результатом розвитку людського мислення, однак з іншого – розвиток людського мислення є результатом розвитку мови. Важливе теоретичне і практичне значення мала концепція В. фон Гумбольдта про внутрішню форму мови або «народний дух». Загалом він був одним із перших мислителів, який застосував поняття внутрішньої форми щодо мови та пов'язав його за допомогою зовнішньої форми мови з ментальними процесами.

Лінгвофілософські ідеї В. фон Гумбольдта широко розвинуті в працях багатьох західноєвропейських (Г. Штейнталь, М. Лацарус, В. Вундт та ін.) і вітчизняних мислителів (М. Костомаров, О. Потєбня, Д. Овсяннико-Куликовський, Г. Шпет та ін.).

Література

1. Богораз В.Г. Чукчи: Ч. II : Религия / В. Богораз ; пер. с англ. – Л. : Изд-во Главсевморпути, 1939. – 194 с.
2. Гумбольдт фон В. Избранные труды по языкознанию / В. фон Гумбольдт ; пер. с нем. – М. : Прогресс, 1984. – 398 с.
3. Гумбольдт фон В. Язык и философия культуры / В. фон Гумбольдт. – М. : Прогресс, 1985. – 451 с.
4. Донских О.А. Происхождение языка как философская проблема / О. Донских. – Новосибирск : Наука, 1984. – 126 с.
5. Древнекитайская философия : собрание текстов : в 2 т. / сост. Ян Хин-Шуна ; ред. кол. В.Г. Буров, Р.В. Вяткин, М.Л. Титаренко. – М. : Мысль, 1972. – 363 с.
6. Звегинцев В.А. О научном наследии Вильгельма фон Гумбольдта / В. Звегинцев // Philology.ru [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.philology.ru/linguistics1/zveginsev-84.htm#11>.
7. Зеленин Д.К. Табу слов у народов Восточной Европы и Северной Азии / Д.К. Зеленин // Сборник музея антропологии и этнографии : [научные статьи] / Институт этнографии им. Н.Н. Миклухо-Маклая АН СССР ; отв. ред. С.П. Толстов. – М. ; Л. : Изд-во АН СССР, 1929. – С. 1–151.
8. Кун М.А. Легенды і міфи Стародавньої Греції / М.А. Кун. – Тернопіль : АТ «Тарнекс», 1993. – 413 с.
9. Маслова В.А. Homo lingualis в культуре : [монографія] / В.А. Маслова. – М. : Гнозис, 2007. – 214 с.
10. Сказки і міфи народів Філіппин. – М. : Наука, 1975. – [Електронний ресурс]. – Режим доступа : <http://mifolog.ru/>.

Анотація

Свищо В. Ю. Эволюция лингвофилософской проблематики в европейской философии. – Статья.

У статті розглядається історична ретроспекція філософії мови, на тлі якої показано, по-перше, що теоретичним тлом утвердження думки про те, що мова є природною властивістю людини і світу, є синкретизм міфологічної свідомості, в межах якого слова отримують дійсний онтологічний статус; по-друге, ідейні витoki та специфіку панівних в інтелектуальній думці домодерного періоду концептуальних підходів до вирішення проблеми змісту й походження мови – концептів «за природою» й «за законом» («шляхом установлення»); по-третє, основні колізії трансформації концепту «за природою» і специфіку його виявлення в модерний період, зокрема формування думки про те, що мова є результатом розвитку, з одного боку, людського інтелекту, а з іншого – людського суспільства; по-четверте, місце та значення лингвофилософської концепції В. фон Гумбольдта в процесі становлення філософії мови як напряму філософії. На концептуальному тлі робіт В. фон Гумбольдта формувалася психологічна парадигма інтерпретації мови (Г. Штейнталь, М. Лацарус), ідеї якої стали теоретичним фоном формування «психології народів» (В. Вундт).

Ключові слова: лингвофілософія, міфологічна свідомість, мовна діяльність, буденний світогляд.

Аннотация

Свищо В. Ю. Эволюция лингвофилософской проблематики в европейской философии. – Статья.

В статье рассматривается историческая ретроспекция философии языка, на фоне которой показано, во-первых, что теоретическим фоном утверждения мысли о том, что язык является естественным свойством человека и мира, является синкретизм мифологического сознания, в рамках которого слова получают настоящий онтологический статус; во-вторых, идейные истоки и специфику господствующих в интеллектуальной мысли домодерного периода концептуальных подходов к решению проблемы содержания и происхождения языка – концептов «по природе» и «по закону» («путем

установления»); в-третьих, основные коллизии трансформации концепта «по природе» и специфику его обнаружения в современный период, в частности формирование мнения о том, что язык является результатом развития, с одной стороны, человеческого интеллекта, а с другой – человеческого общества; в-четвертых, место и значение лингвофилософской концепции В. фон Гумбольдта в процессе становления философии языка как направления философии. На концептуальном фоне работ В. фон Гумбольдта формировалась психологическая парадигма интерпретации языка (Г. Штейнталь, М. Лацарус), идеи которой стали теоретическим фоном формирования «психологии народов» (В. Вундт).

Ключевые слова: лингвофилософия, мифологическое сознание, речевая деятельность, обыденное мировоззрение.

Summary

Svyschko V. Y. Evolution of linguophilosophical problems in European philosophy. – Article.

The article examines the historical retrospection of philosophy of language, against which it is shown that, first, the theoretical background of the idea that the language is the natural human property and the property of world, is syncretism of mythological consciousness where words get real ontological status. Second, the ideological origins and specific conceptual approaches to the problem of the content and origin of language – concepts “by the nature” and “by the law” (“by setting”), that taking place during pre-modern period. Third, the basic concept of transformation “by nature” and its specifics in the modern period, including the idea that, on the one hand, the language is the result of human intelligence and on the other hand of human society. Fourth, the place and the meaning of W. von Humboldt linguophilosophical concept in the process of making philosophy of language as a tendency of philosophy. On the conceptual background of W. von Humboldt’s works was made the psychological paradigm of language interpretation (G. Steintal, M. Latsarus), which ideas become theoretical background of forming the “Psychology of nation” (W. Wundt).

Key words: linguophilosophy, mythological consciousness, language activities, everyday outlook.

НАШІ АВТОРИ

- Аббасов Намік Алекперов оглу** – старший науковий співробітник Інституту архітектури та мистецтва Національної академії наук Азербайджану
- Аббасова Уміда** – дисертант кафедри струнних інструментів Бакинської музичної академії
- Бевзюк Н. П.** – доцент кафедри філософії та основ загальногуманітарних знань Одеського національного університету імені І. І. Мечникова, кандидат історичних наук, доцент
- Гаджієва Гюнель** – докторант Інституту рукописів імені М. Фізулі Національної академії наук Азербайджану
- Главатських Н. В.** – аспірант кафедри філософії ДВНЗ «Донецький національний технічний університет»
- Гренишен А. М.** – методист вищої категорії відділу науково-методичного забезпечення ППО Центрального інституту післядипломної педагогічної освіти ДВНЗ «Університет менеджменту освіти», кандидат історичних наук
- Грицишина М. В.** – доцент кафедри філософії Рівненського державного гуманітарного університету, кандидат філософських наук
- Доброносова Ю. Д.** – доцент кафедри філософії та педагогіки Національного транспортного університету, кандидат філософських наук, доцент
- Дубовик Н. А.** – доцент кафедри соціології та гуманітарних дисциплін Державного університету телекомунікацій, кандидат політологічних наук, доцент
- Кожедуб О. В.** – доцент кафедри соціології та гуманітарних дисциплін Державного університету телекомунікацій, кандидат соціологічних наук, доцент
- Кулієв Бахруз** – докторант Інституту філософії і права Національної академії наук Азербайджану, доктор філософії
- Найдонов О. Г.** – докторант відділу інтернаціоналізації вищої освіти Інституту вищої освіти Національної академії педагогічних наук України, кандидат філософських наук, доцент
- Нерубаська А. О.** – доцент кафедри філософії та історії України Одеської національної академії зв'язку імені О. С. Попова, кандидат філософських наук, доцент
- Пегленко І. В.** – аспірант кафедри історії філософії Київського національного університету імені Тараса Шевченка
- Поліщук Н. В.** – доцент кафедри теорії та методики професійної освіти Рівненського державного гуманітарного університету, кандидат технічних наук, доцент
- Полякова В. О.** – аспірант кафедри філософії і основ загальногуманітарного знання Одеського національного університету імені І. І. Мечникова
- Райхерт К. В.** – доцент кафедри філософії та методології пізнання Одеського національного університету імені І. І. Мечникова, кандидат філософських наук
- Романкова Л. М.** – завідувач відділу виховної та психолого-педагогічної роботи ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника», кандидат психологічних наук, доцент
- Свищо В. Ю.** – старший викладач кафедри філософії Ужгородського національного університету, кандидат філософських наук
- Слюсар В. М.** – докторант кафедри філософії Житомирського державного університету імені Івана Франка, кандидат філософських наук, доцент
- Фісун К. Г.** – аспірант кафедри теорії культури і філософії науки Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна
- Христокін Г. В.** – доцент кафедри філософії та політології Університету державної фіскальної служби України, кандидат філософських наук
- Чорна Л. В.** – докторант кафедри філософії, теорії та історії державного управління Національної академії державного управління при Президенті України, кандидат політичних наук, доцент
- Шедяков В. Є.** – незалежний дослідник, доктор соціологічних наук, кандидат економічних наук, доцент
- Шиндаулова Р. Б.** – доцент кафедри соціально-гуманітарних дисциплін Казахської національної консерваторії імені Курмангазі, кандидат педагогічних наук
- Щедрін А. Т.** – професор кафедри філософії і політології Харківської державної академії культури, доктор культурології, кандидат філософських наук, професор.

ЗМІСТ

У. Абасова, Стилистика произведений соло для струнных инструментов азербайджанских композиторов.....	3
Н. А. Аббасов Проявление культурологической сущности нравственных ценностей в государственной культурной политике.....	6
Н. П. Бевзюк Религиозный опыт как опыт трансцендентного и акт веры.....	9
Г. Гаджиева Система библиотечно-информационного обеспечения специалистов по архитектуре и строительству.....	14
Н. В. Главатських Ключові аспекти розуміння людини в ученні різних неоязичницьких напрямів. Компаративний аналіз.....	17
А. М. Гренишен М. Драгоманов і атеїзація української інтелектуальної еліти.....	21
М. В. Грицишина Сенсуалізм Дж. Берклі в контексті сучасної філософії й науки.....	24
Ю. Д. Доброносова Культура медіарозмаїття як горизонт самоідентифікації.....	28
Н. А. Дубовик, О. В. Кожедуб Методи виховання як засіб соціалізації особистості вихованців.....	31
Б. Кулиев Роль медиакратии в реализации политических процессов.....	34
О. Г. Найдьонов Значення соціокультурного розуміння соціогенезу в американській соціально-філософській думці для сучасного постіндустріального суспільства.....	38
А. А. Нерубасская Анализ сущности человека на примере некоторых древневосточных представлений: синергетический аспект.....	43
І. В. Петленко Історія індійської філософії в роботах Дасгупти, Чаттопадх'яї, Хіріяни, Чаттерджи й Датти.....	47
Н. В. Поліщук Перспективи революційного й духовного розвитку цивілізації в епоху інформаційно-високотехнологічного прогресу.....	50
В. О. Полякова Україна на мапі сучасних досліджень пам'яті.....	55
К. В. Райхерт Пауль Верхувен: робот-полицейский как американский Иисус Христос будущего.....	60
Л. М. Романкова Феномен формування світового громадянського суспільства.....	64
В. Ю. Свищо Еволюція лінгвофілософської проблематики в європейській філософії XIX–XX століть.....	69
В. М. Слюсар «Рациональное» насилие в социальных трансформациях.....	73
Е. Г. Фисун Развитие еврейской эмансипации в контексте национально-освободительных движений в Европе XVIII–XIX веков.....	77